

Chiel Meijering – composities voor fagot

ELLEN KRUIHOF

Inleiding

Voor iedereen die twijfelt of er nog eens iets leuks voor fagot geschreven wordt, is de site van Chiel Meijering¹ een aanrader. Stukken met elektronica, duo's, concerten, dubbelconcerten, tripleconcerten, tot en met een concert voor twaalf fagotten en strijkorkest. Elke aandacht lijkt te weinig voor zoveel werken, we lichten de meest in het oog springende eruit. In deze aflevering behandelen de stukken met elektronica en, als deel van de serie, de dubbelconcerten.

Wie is Chiel Meijering en waar komt dit indrukwekkende oeuvre vandaan? Meijering is geboren in 1954 en studeerde slagwerk en compositie. De aandacht voor de fagot was er al vroeg: Meijerings docent muziek op de middelbare school speelde fagot en nam het instrument af en toe mee naar de les. Deze docent stimuleerde creativiteit onder de leerlingen, bijvoorbeeld door te vragen of de leerlingen operamuziek konden componeren bij een gegeven libretto. Zijn eerste werk met een prominente rol voor de fagot was "I can't get no satisfaction", met een vette knipoog naar de Rolling Stones. Het dateert uit 1983 en is geschreven voor het fagot-piano duo Marieke Stordiau en Marjolein Bakker.

Meijering schrijft ongelooflijk snel: er staan inmiddels meer dan 1200 werken op zijn naam. En wie dacht dat Vivaldi veel fagotconcerten heeft nagelaten, moet zeker nog even neuzen in de werken van Meijering. Er zijn maar liefst 143 concerten met een fagot als solo-instrument.

In de 20e eeuw concentreerde Meijering zich vooral op het schrijven van werken voor kleine bezetting, hoewel symfonisch werk altijd vertegenwoordigd is geweest. Sinds 2006 is ook het genre opera nadrukkelijk in beeld, na het succes van de Alzheimer Opera.

Wat is kenmerkend voor de muziek van Meijering? In ieder geval een gezond gevoel

voor humor. Wanneer je in de lijst met werken leest dat een stuk voor saxofoons "I like rats but I don't like Haydn" heet, word je daar wel nieuwsgierig van.

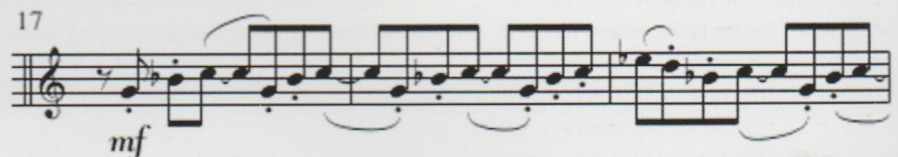
Electro

Bij het doorzoeken van de recente werken voor fagot valt de naam van Kathleen McLean op. Deze Canadese fagottiste vertelt op haar website in een blog² hoe een stroom composities haar kant op kwam nadat ze een mailtje had geschreven aan Meijering. Ze had het werk "Nocturnal Residents" gespeeld op de idrs³ conferentie van 2010 en dacht aan Meijering voor een nog beschikbare ruimte op de opname die ze gepland had voor haar sabbatical in 2016. Wat volgde waren ongekend veel stukken voor fagot die haar kant op kwamen: fagotconcerten, dubbelconcerten en een uitgebreide verzameling voor fagot en elektronica⁴. Er zijn totnogtoe acht albums uitgegeven, waarbij Meijering behalve de bedenker van de muziek ook de bediening van de elektronica voor zijn rekening neemt, de synths. Ze hebben een dubbele nummering: Volume (Vol) volgens de telling van

Elk album bevat ongeveer een uur aan muziek. Soms speelt de fagot met de baslijn mee, soms speelt de fagot er een eigen stem tegenaan. In de muziek zitten vaak rifjes, kleine fragmenten met een ritmisch patroon die herhaald worden. Het album Happy Hours werd oorspronkelijk gecomponeerd voor basklarinet. De première⁶ ervan was midden in de lockdown, juni 2020, met alleen de componist als publiek in het Muziekgebouw aan 't IJ.

De opnames zijn te beluisteren op Spotify of Apple Music. Wanneer je een album koopt, heb je de beschikking over de complete opname en ook over de opname zonder fagot, "music minus one", die je er dan zelf bij moet spelen. Het zijn geen makkelijke partijen: het tempo ligt over het algemeen hoog, kwart=140 is geen uitzondering. De fagotpartij is genoteerd in drie sleutels en het bereik is van lage bes tot aan e". De ritmes zijn behoorlijk ingewikkeld, hoewel het natuurlijk scheelt dat je ook met McLean mee kan spelen om te oefenen.

Van het nummer "In the Beginning" op het album Rave On een paar voorbeelden. Met tempo kwart = 136, zet de fagot in als volgt:

Afb. 1: In the Beginning, maat 17-19

Meijering/McLean en Donemus Cross Over (DCO) volgens uitgever Donemus⁵.

Zonder pauze gaat dit fragment over in een baslijntje in de onderste regionen.

Titel	Vol	DCO
Rave on	1	016
Shimmy Shimmy	2	017
Night Ride	3	014
Nonstop Electronic Love	4	015
Spaceways of Time – cinematic samplings	5	018
Guilty Pleasures	6	013
Happy Hours	7	012
Pipes and Dreams	8	019

Later in het stuk krijgt de fagot een ritme van achtste-punt. Het blijft een vierkwartsmaat, de eerste drie tellen zijn verdeeld over vier noten, waarna er nog twee gewone achtstes volgen op de vierde tel. Dit fragment blijft zo gedurende acht maten.

In de muziek zitten verwijzingen naar oude meesters als Bach of Gabrieli. Ook zitten er verwijzingen naar de Schotse afkomst van Kathleen McLean in, zoals "The Jig" (Shimmy Shimmy) of "Pipes and Dreams". Wanneer er

1 chielmeijering.com (zie voor klikbare links de DF-pagina's op fagotnetwerk.org)

2 www.kmbassoon.com/wp-content/uploads/My-Surreal-Sabbatical-How-One-Email-Transformed-Bassoon-World.pdf

3 [International double reed society](http://Internationaldoublereed.com), zie idrs.org

4 www.kmbassoon.com/recording-projects/forging-a-path-to-the-future-with-bassoon-and-electro-music/

5 donemus.nl/releases/crosscovers/

6 youtu.be/ziybcWUqAU4

Afb. 2: In the Beginning, m.103

een stijl op de muziek geplakt zou moeten worden, zou dat funk worden. Het eerste

nummer op het album Shimmy Shimmy is "Can't help being Funky", een hergebruikt rijfe. Het origineel met die titel had Meijering in 1978 voor zijn funkband TX109 bedacht. Een ander nummer van Shimmy Shimmy is een onmiskenbaar popnummer getiteld "Freddy M. is in Heaven".

De titels van de nummers maken ook hier

nieuwsgierig, bijvoorbeeld "Who's the Guy in the yellow Pants", een opmerking van Kathleen McLean bij het zien van een oude foto met bandleiden (Happy Hours). Een ander voorbeeld is "You'll know the Spot when you feel it", een titel in de stijl van Frank Zappa (Guilty Pleasures).

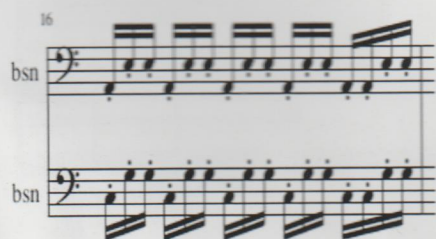
DUBBELCONCERTEN (DEEL 7)

Ook bij de categorie van concerten voor twee fagotten en orkest heeft Meijering er meer geschreven dan wie dan ook in deze serie. Er zijn er vijf voor twee fagotten en strijkers en een voor fagot, contrafagot en strijkers. In deze aflevering hebben we het over de oudste drie, in de volgende aflevering gaat het over de andere drie.

Locust Street Mantras (2017/2018/2020)

De titel verwijst naar de straat in Philadelphia waar het Curtis Institute is gevestigd. De fagottisten Kathleen McLean en David McGill studeerden er, het zijn ook de mensen aan wie het concert is opgedragen. Wat je zou verwachten bij een werk met mantra's in de titel, zijn repeterende stukken, de 'spreuken', die steeds herhaald worden. Dit is niet het geval, de muziek verandert steeds.

De fagotten en de strijkers zijn meestal niet met hetzelfde bezig. Ze hebben wel hetzelfde notenmateriaal, maar op andere momenten. De strijkers maken veel bijgeluiden doordat ze speelmannieren voorgeschreven hebben als spiccato (de strijkstok veert op en neer over de snaren), pizzicato (met de hand een snaar tokkelen), bartok-pizzicato (hetzelfde, maar dan zo dat de snaar de hals ook raakt). Er komen vrijwel alleen crescendi voor, geen decrescendi. Wanneer de sterkte terug moet, is dat stapsgewijs, zodat er weer ruimte is voor een nieuwe opbouw. Uiteindelijk monden de mantra's uit in *ffff*.

Afb. 3: Locust, solo fagotten, m. 16

Aan het begin zit een andere maatverdeling, op de manier die hierboven bij de elektro beschreven is. In een vierkwartsmaat 4x4 zestienden, zijn het 4x3+4 zestienden, zie Afb. 3. De fagotten spelen hier even parallel in kleine tertsen in de bassleutel. Over het algemeen vullen de twee fagotten elkaar aan.

Het duurt lang totdat de strijkers met de bijna repeterende noten van de fagotten meegaan, zoals in Afb. 4. In totaal heeft het stuk 520 maten, dus dit is de apotheose.

Soldier in Silhouette (2018)

Bij het beluisteren van de opname⁷ op youtube in een opname met Kathleen McLean en Cornelia Sommer als fagottisten onder leiding van Chiel Meijering zelf, is er een sterke associatie met l'Histoire du Soldat. Dit is geen toeval, de ondertitel luidt "Hommage to Igor Stravinsky's 'The

Soldier's Tale'(1918)". Aanvankelijk spelen de fagotten samen, terwijl de strijkers begeleiden (violen) en mars-achtige voetstappen vertolken (altviolen, celli en contrabassen). Gaandeweg komt er meer interactie tussen de groepen en verdwijnen ook de voetstappen naar de achtergrond. De overeenkomsten met Stravinsky worden minder en het wordt meer herkenbaar als een werk van Meijering.

Muggles (2018)

Dit is een werk voor fagot, contrafagot, strijkers, buisklokken en vibrafoon. Hoewel deze serie begonnen was als serie voor concerten voor twee fagotten en orkest, mag deze meedoen. Hij is te leuk om over te slaan. De fagot en contrafagot vormen als de dreuzels uit de titel vaak samen een front tegen wat er verder gespeeld wordt, soms doen ze mee met de meute. Onderling hebben ze

Afb. 4: Locust, m.511

niet steeds dezelfde functie. Meteen na de inleiding is het aan de contrafagot om solistisch te spelen, terwijl de fagot met noten op de tel samen speelt met de altviolen. Op andere plekken spelen de fagot en contrafagot elkaar aanvullende partijen. Ook zijn er plaatsen waar de dreuzels zich echt boos maken, zoals in Afb. 5.

Het principe van een unisono solo in fagot en contrafagot doet denken aan dergelijke solo's in de symfonieën van Sjostakovitsj. Vanwege de boventonen die elkaar versterken ondanks of eigenlijk dankzij het oktaafverschil, zijn de instrumenten samen erg sterk.

Twaalf fagotten en orkest

Met de titel "The (green) reed which bends in the wind (is stronger than the mighty oak which breaks in a storm – Confucius)" componeerde Meijering een werk⁸ dat deels in première ging tijdens een dubbelrietdag

72

Afb. 5: Muggles, m.72

in 2018 op de universiteit waar McLean lesgeeft, Jacobs School in Bloomington Indiana. Het tweede deel werd gespeeld tijdens de idrs-conferentie in augustus van dat jaar in Granada. De spreuk van Confucius gaat over een buigzaam groen rietje, maar uiteraard hebben fagottisten een buigzaam rietje nodig dat geel is (of een van plastic). Het tweede deel begint zoals het eerste deel eindigt: de fagotten "stapelen" het uit-

einde van een kort fragmentje in zestienden tot een twaalf-stemmig akkoord, Afb. 6. In totaal maken ze vier keer een driestemmig grote-terts akkoord, van onder naar boven op b, bes, a en g. Het tweede deel begint met een vergelijkbare stapeling en dynamiek, nu zijn het drie grote-terts akkoorden, op c, bes en as en een verminderde op fis. In het tweede deel hebben de rieten het zwaarder dan in het eerste deel: het tempo is sneller, de dynamiek is sterker en de strijkers en de fagotten gaan heftig tekeer. Het stuk is gespeeld tijdens de IDRS-conferentie in Boulder, Colorado, eind juli van dit jaar.

Zie de DF-pagina's op fagotnetwerk.org voor klikbare links voor een aantal voetnoten in dit artikel.

8 deel 1: youtu.be/CDoluuYk3oM, deel 2: youtu.be/3KfZAqHqEys

Afb. 6: Solo fagotten: laatste maten deel 1